

אולם תנאי אחד יש לבנין רוחני זה: אמרה תורה כל שבעת צא מדירת קבע ושב בדירת עראי. והננו נזכרים כי ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן, ודוקא שם יסבבנהו יבוננהו. אילו ישבו בכבודו של עולם, איש תחת גפנו ותחת תאנתו – לא היו יכולים לזכות למה שזכו. גם אנחנו, אם רצוננו להבנות ברוחניות של הכלל ישראל, עלינו לצאת מדירת קבע בשביל הקמת הבנין, ולשבת בדירת עראי. אם רצוננו להבנות בעולמנו הפנימי, מוכרחים אנו להפרד מהעולם החיצוני שבו אנו חיים במשך השנה, לוותר על הנוחיות והמתרות של דירתנו שאנו כל כך שוקדים על היופי והפאר שלה, כי רוחניות פנימית אינה סובלת את השקידה על בנין עולמנו החיצוני (מתוך עלי שור ח"ב עמ' תמז-ח).
ע"ע בספר תום ודעת להר"י גינצבורג שליט"א עמ' שמט.

דף יב

רב חסדא אמר מהכא צאו הזהר...' אף על פי שדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינו, הנביא מגלה על מה דיבר הכתוב בתורה (הערות במסכת סוכה).

מבואר שגם לרב חסדא עיקר הדין נלמד מ'באספך... והכתוב בנחמיה רק מגלה פירושו, פסולת גורן ולא גורן עצמו. ולפי זה מובן היטב שהראיה משם אינה ממעשה שהיה גרידא אלא ממה שחזר ושנה כמה פעמים 'עלי... – ללמדנו בא שאין לסכך בפרי.

[על דרכו של רש"י בכל מקום בש"ס לקרוא למקראות שבנחמיה 'ספר עזרא' – ע' במובא בסנהדרין צג. ולא נמצא (עפ"י בדיקת מחשב) בדברי הראשונים השם 'ספר נחמיה' אלא בפרוש רש"י לספר שמואל (א-ו, יח) ולא יוב (לה, כח)].

זרבי יוחנן אמר לך, הכא דקתני אין מסככי בהן, לכתחלה הוא דאין מסככי משום גזרת אוצר, הא דאורייתא שפיר דמי, התם דקתני אינה סוכה אפילו דיעבד מדאורייתא נמי אינה סוכה. רש"י מפרש טעם החילוק, מדוע בחבילות גזרו חכמים כשהניחן לשם סיכוך ואילו בחוטט בגדיש לא גזרו, כי שם מנענע הסכך לשם סוכה והרי העלה בדעתו ותיקן, אין לגזור משום פעם אחרת שמא יחטוט בגדיש שהרי המעוות תיקן וכל שכן שלא יעוות, אבל כאן אם נתיר באופן שהניח לשם סיכוך, יבוא לישב בה גם כשהניח לייבוש.

והרז"ה והריטב"א פרשו משום שבחבילות מצוי הדבר לכך גזרו חכמים, מה שאין כן חטיטה בגדיש אינה מצויה, ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן.

[יש מי שאומר שחבילה שהניחה לייבוש ואחר כך נענעה לשם סכך – כשרה, וכמו בחוטט בגדיש שאנו מכשירים בנענוע (מובא בר"ן. וכן נקט בקרבן-נתנאל (אות ת), וע' גם בחדושי הגהות בטור תרכט). והב"ח נחלק על הר"ן מצד הסברא. ונראה שאמנם לסברת רש"י נכונים דברי הר"ן, אך לפי סברת הרז"ה והריטב"א יש סיוע לדעת הב"ח, כי אין להוכיח כלל מנענע בגדיש או פקפוק נסרים להתיר נענוע בחבילות, כי שמא כאן גזרו אף באופן זה משום דשכיח. וכבר נמצא מפורש כן ברמב"ן (במלחמות ה' דף ח בדפי הר"ף) שאין מועיל נענוע בחבילה].
ראה פירוש נוסף בסוגיא [עפ"י הרמב"ם] במרומי שדה להנצי"ב.

(ע"ב) 'מהו דתימא בית קבול העשוי למלאות לא שמייה קיבול קמשמע לן. על שיטות הראשונים להלכה, בדין בית קיבול העשוי למלאות – ע' בשאלות ותשובות לסיכום.

עוד בענין זה, ע' דבר אברהם ח"ג יג; אבי עזרי סוכה ה,ה; שבט הלוי ח"ו קלת; חדושי הגר"ח על הש"ס.

*

בשם הגר"א ז"ל: מנין הסוכות הפסולות שבמסכת זו עולה סכה חסר וא"ו. ומנין הכשרות עולה סוכה מלאה (עפ"י פאת השלחן, עליות אליהו).

דף יג

'אגד בידי שמים לא שמיה אגד'. יש אומרים: דוקא בסכך אין שמו אגד הואיל ואין האגד פוסל מעיקר הדין אלא מגזרת חכמים, לא גזרו אלא באגד שבידי אדם, אבל בדין אגודת אגוד – אגד הוא (וכן נקט הר"ן), ומה ששנינו (בפרה י"א, ט) אגוד שיש בו שלשה קלחים מפסגו וחוזר ואגודם, לא שצריך להפרידו לגמרי אלא נשאר מעורה במקצת והרי הוא אגוד בידי שמים [ולכך אמרו שם פסגו ולא אגדו כשר – מפני שעדיין מחובר הוא ואגוד].
ויש אומרים שאף כלפי דאורייתא אגד בידי שמים לא שמיה אגד, ו'מפסגו' היינו פירוד גמור [ולפי זה מוכח ממה ששנינו פסגו ולא אגדו כשר, שאין האגד באגוד אלא למצוה ולא לעכב] (עפ"י ר"ה וראב"ד. ועתוס').

'אמר רב חסדא: איגד בחד – לא שמיה אגד, שלש – שמיה אגד, שנים – מחלוקת רבי יוסי ורבנן...'. פרש"י, הן לענין 'חבילה' לסיכוך הן לענין אגוד. הקשה הגרעק"א מה ראה מחכמים להכשיר, הלא שנינו בפרה שאפילו לא אגד כלל כשר בדיעבד, ואם כן הלא יש לומר שפחות משלשה אינו 'אגד' אלא שאינו מעכב. וכבר הקשה כן הריטב"א. ותירץ שחכמים ורבי יוסי חולקים על משנת פרה וסוברים שלא אגדן פסול.

ומדברי בעל המאור והר"ן נראה שלכל הדעות אגד האגוד מעכב, ולא הכשירו במשנה אלא אגוד שיש בו שלשה קלחים מחוברים שמן הדין אגד בידי שמים שמיה אגד, כנ"ל. ולשיטה זו קושיא מעיקרא ליתא (ע"ע חרושי הגר"ד בנגיס ח"א ס"א, ט).

ויש מתרצים, דוקא בשלשה קלחים שלא אגדם כשר מפני שראוי לאגוד הלכך אין האיגוד מעכב, אבל קלח אחד או שנים שאין ראוי לאגוד – פסול. ויש דוחים תירוץ זה – ע' בריטב"א, בחרושי הגר"ד שם ובשו"ת דובב מישרים ח"ג קלה. עוד בקושית רעק"א – ע' בספר הר צבי.

(ע"ב) 'אבל קוצר יש לו ידות, דניחא ליה דליסכך בהו כי היכי דלא ליבדרין'. התוס' הביאו לפרש [דלא כפרש"י, ר"ה ריטב"א ומאירי], שראשי השיבולים מכבידים על הקשים שלא יתפזרו מעל הסוכה ברוח. ויש מקשים מכאן לשיטת הסוברים שאסור להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה (ע' מגן אברהם תרכט סק"ט), הלא נמצא שהאכלים מעמידים את הסכך על מקומו.
ויש אומרים שאין זה נחשב 'מעמיד' מאחר ואינו אלא מונע שלא תיפסל הסוכה אם תבוא רוח (עפ"י דובב מישרים ח"א ז).

מתוך דבריו שם נראה שמפרש באופן שרוח מצויה מעיפה את הקשים ללא הכבדת השיבולים [ולכן השוה זאת לנידון מקוה שהמסמרים גורמים שהמים לא יחסרו, וזה דומה לרוח מצויה שהמים הולכים הלך וחסור בודאות]. ואולם מדברי כמה פוסקים בבאור דברי השלחן-ערוך (תרכט, ז) מבואר שגם דבר המעמיד את הסכך שלא יעוף נידון כ'מעמיד' את הסכך שמתחת. וטעם

וכן נוגע הדבר לארבעת המינים; לדעת רבי יהודה שלולב צריך אגד מעיקר הדין, אם אגד ההדס שענביו מרובים מעליו ואחר כך ליקט הענבים – רבי שמעון בר יהוצדק פוסל, שסובר ללמוד לולב מסוכה וצריך בו עשייה כסוכה [והיינו אגידתו], הלכך אינו כשר בליקוט הענבים שאין זו 'עשייה'. [וחכמים מכשירים. אפשר שהם סוברים לולב אין צריך אגד אלא משום נוי מצוה, או שאין למדים לולב מסוכה להצריך בו עשייה].

- א. הלכה כחכמים שלולב אין צריך אגד מעיקר הדין אלא משום נוי מצוה, ואם ליקט הענבים לאחר האיגוד – כשר. וע"ע להלן לג.
- ב. יש אפשרות נוספת לפרש טעמו של רבי שמעון בן יהוצדק שפוסל משום תורת 'דחוי' במצוות, ולא משום שצריך עשייה בהכשר, וכדלקמן לג.

דפים יא – יב

כא. מאלו מינים מסככים? מנין שדבר שאין גידולו מן הארץ ודבר המקבל טומאה פסולים לסיכוך?

מסככים בדבר הגדל מן הארץ שאינו מקבל טומאה. ריש לקיש דרש זאת מואד יעלה מן הארץ – כאד שעולה מן הארץ ואינו מקבל טומאה. וזה כדעת האומר סוכות ישראל במדבר, ענני כבוד היו. ובשם רבי יוחנן דרש רב דימי מ'חג הסוכות' – כחגיגה. והקשו על כך. והביאו דברי רבין בשם ר'ו"ח מהכתוב חג הסוכות תעשה... באספך מגרנד ומיקבך – בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר, שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה (מגרנד ומיקבך – ולא גורן ויקב עצמם). ורב חסדא אמר מכאן: צאו החר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבת לעשת ספת ככתוב – הדס שוטה לסוכה ועץ עבות ללולב.

[לדברי רבי יהודה (בבב"א להלן לו:)] אין מסככים אלא בארבעת המינים שבלולב. ולשיטתו אין דורשים 'פסולת גורן ויקב' אלא דבר שאינו מקבל טומאה למדים מואד יעלה מן הארץ או מהקש סוכה לחגיגה (עפ"י תוס' לו: ד"ה רבי. וע"ע דובב מישרים ח"א מו).

א. עורות ועצמות, אף על פי שבאים מבהמות הגדלות מהקרקע, אינם בכלל 'גידולו מן הארץ' ואינם כשרים לסכך גם אם אינם מקבלים טומאה, כגון שלא עובדו (ראשונים; או"ח תרכט, א). ולפי הדרשה הראשונה שמסר רב דימי מהקש סוכה לחגיגה, בדין היה שמסככים בעורות שאינם מקבלים טומאה (עפרש"י. וכן דעת בעל עשרת הדברות – מובא בשבלי הלקט שכד). עפר ולוחות אבנים פסולים לסיכוך, שאינו בכלל 'גידולו מן הארץ' (ראשונים לעיל ז. וע' בריטב"א טעם נוסף; רמ"א תרכט, א).

ב. פסול מחובר לסיכוך; כתבו רש"י והר"ן, נלמד גם הוא מבאספך מגרנד... ואילו הריטב"א כתב שהוא משום 'תעשה ולא מן העשוי' (וע' ערוך לנר; רשימות שיעורים; הערות במסכת סוכה; שבת הלוי ח"ד נט, יב).

ג. דברים המקבלים טומאה מדרבנן [כגון פשוטי כלי עץ מסוימים] – פסולים לסיכוך מדרבנן (עפ"י ראשונים להלן).

דף יב

כב. המסכך סוכתו בדברים דלהלן – האם הסוכה כשרה?

א. חבילי קש, חבילי עצים וחבילי זרדים.

ב. חצים זכרים ונקבות.

ג. אניצי פשתן, הוצני פשתן והושני פשתן.

א. חבילי קש, עצים או זרדים – אין מסככים בהן [אבל כשרות לדפנות]. וכולן שהתירן – כשרות. ופרשו הטעם בשם רבי יוחנן, משום גזרת אוצר – פעמים בא מן השדה בערב וחבילתו על כתפו ומעלה ומניחה כדי ליבשה, ונמלך עליה לסכך, והתורה אמרה תעשה – ולא מן העשוי, הלכך גזרו חכמים לפסול (אף בדיעבד. תוס' ועוד) אפילו הניחן מתחילה לכוונת סיכוך.

א. אמרו בירושלמי: אין חבילה פחותה מכ"ה קנים (תוס', רא"ש). ויש אומרים על פי הסוגיא דלהלן

(ג) שאגד בשלש נחשב אגד, בשנים – מחלוקת חכמים ורבי יוסי (ער"ן ועוד. וכ"כ בקרבן נתנאל

בדעת הר"ף). והלכה כדעה ראשונה (תרכט, טו).

ב. יש סוברים שאין מועילה התרת החבילה אלא אם הניח החבילה לשם סיכוך, אבל הניחה לייבוש

אין די בהתרה כי אין זו 'עשייה', אלא צריך לנענע (כן הביא הרי"א מהר"י מקרקשונא והסכים עמו.

וכן סתם השלחן-ערוך תרכט, יז וכן נקטו הב"ח ומג"א ועוד). ויש אומרים שאף בזה כשר בהתרה (כן

כתבו הריטב"א והתוס' (ד"ה אין); רי"צ גיאת (ח"א עמ' עה); העיטור שער ד).

ג. יש מי שאומר שחבילה שהניחה לייבוש ואחר כך נענעה לשם סכך – כשרה, כמו בחוטט בגדיש

(מובא בר"ן, וכן נקט בקרבן-נתנאל). והרמב"ן כתב שאין מועיל (וכן נקט הב"ח ועוד פוסקים להלכה).

ד. מצד הסברא היה נראה דבר חדש, שלא רק בחבילה אסרו אלא כל דבר מקופל ומגולגל שרגילים להניחו לאיחוסן

בכלל הגזרה, ולפי"ז אין מסככים במחצלות מגולגלות משום 'גזרת אוצר'. וצ"ב.

ב. אמר רב יהודה אמר רב: סיככה בחצים (= בית יד של חץ, העשוי מעץ); זכרים (שהעץ נתחב בבית קיבול של החץ

עצמו) – כשרה, לפי שהם פשוטי כלי עץ ואינם מקבלים טומאה. נקבות (שיש נקב בראשן והחץ נכנס לתוך

הנקב) – פסולה, לפי שיש להם בית קיבול ומקבלים טומאה, ואף על פי שהוא בית קיבול העשוי למלאות.

א. לדברי רבי יוחנן, לרבי מאיר אין מסככים בחצים זכרים משום גזרת כלים. וכן כל כיו"ב כגון

נסרים משופים (עפ"י גמרא טו.). ואולם אין הלכה כן (עפ"י בעל המאור ורמב"ן).

ב. התוס' הקשו שלכאורה נראה שדין בית קיבול העשוי למלאות שנוי במחלוקת תנאים, ולדעת

חכמים טהור. ויש אומרים כיון שאינו עשוי למלאות לעולם, כי כשירים את החץ מופרד

הברזל מבית הקיבול, הלכך הכל מודים שנחשב זה לבית קיבול, אבל העשוי למלאות לעולם

– אינו נחשב בית קיבול (עפ"י מאירי בישוב פסקי הרמב"ם. והתוס' כתבו שחילוק זה דחוק).

ויש ראשונים הנוקטים להלכה בית קיבול העשוי למלאות [אפילו לעולם] נחשב בית קיבול

(עפ"י שו"ת הרשב"א קצה וב'מיוחסות' רטו. וכן נקט מגן אברהם תרכט סק"ח). ויש מחלקים בין קודם

שנתמלא, שנחשב 'בית קיבול' לאחר המילוי (כ"כ המפרשים בישוב דברי התוס' כאן ובשבת. ע' ערוך

לנר).

ג. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן (ברי"ף: רב): סככה באניצי פשתן (אגודות פשתן לאחר ניפוץ וסירוק) –

פסולה.

א. רש"י פירש לפי שמקבלים טומאת נגעים. ומשמע שמדין תורה פסולים לסיכוך. ואולם ישנן דעות תנאים (בשבת כז) הסוברות שאינם מקבלים טומאה עד לאחר הטויה.

והתוס' (וכן נקט הר"ן) פרשו שלדברי הכל אינם מקבלים טומאה קודם טויה רק גזרו חכמים לפוסלם לסכך כי קרובים לקבלת טומאה, לכשיטו. ושמא דין זה אינו מוסכם, ולרבי יהודה כשרות לסיכוך אף מדרבנן (ולדעת הרמב"ן ועוד ראשונים (בשבת כז), לפי סומכוס קודם טויה כשר לסכך). ועוד צדדו התוס' שאפשר אף טווי כשר לסיכוך לרבנן, מפני שאינו מקבל שאר טומאות אלא טומאת נגעים.

והרמב"ם (סוכה ה) פרש טעם אחר: מפני שהפשתן נשתנית צורתו וכאילו אינו מגידולי קרקע. והראב"ד כתב: מפני שראויים ליתן את האניצים בכרים וכסתות והרי הם מקבלים טומאה על ידי דבר אחר [וצריך לחלק בין אלו לחצים וכרים שאעפ"י שמקבלים טומאה ע"י חיבורם לחץ, עתה נחשבים כדבר לעצמו ולכן מסככים בהם].

ב. גם אניצי פשתן של נכרים [שאינם מטמאים בנגעים] פסולים לסיכוך, כי אותו המין ראוי לקבל טומאה (עפ"י זכר יצחק נו, ג).

בהוצני פשתן (פשתן כמות שהוא בהוצין שלו) – כשרה.

בהושני פשתן – איני יודע. ונסתפק רבה בר בר חנה מהם ה'הושנים' שנסתפק בהם רבי יוחנן; האם נידוכו במכתשת ועדיין לא נופצו במסרק, אבל קודם דיכה בכלל 'הוצים' הם וכשרות, או שמא אפילו רק נישורו במים קודם שנידוכו, בכלל הספק הם.

הר"ן כתב עפ"י הרי"ף שיש לנקוט לקולא בספק זה, ופשתן שנשרה ולא נידוק – כשר. וכשיטתו שאניצי פשתן פסולים מדרבנן וספקא דרבנן לקולא. והריטב"א הקל יותר, שאפילו נידוק ולא נופץ מותר. אבל לשיטת רש"י יש להחמיר, כי לשיטתו הוא ספק בשל תורה (כן כתב הריטב"א לשיטתו. וכן כתב הרי"א, שאף אם שרה ולא דק אסור לסכך בו. וכן פסק הרי"צ גיאנות). ויש מהאחרונים שהורו לחוש לדעת רש"י לענין מקוואות (ע' זכר יצחק נו, ג; אגרות משה יו"ד ח"א קטז, ג).

הרמב"ם כתב (עפ"י הירושלמי, הובא ברא"ש) מסככים בחבלים של סיב ושל חלף וכד' שהרי צורתם עומדת ואינם פלים.

דפים יב – יג

כג. מהו לסכך במינים דלהלן?

א. מיני ירקות.

ב. מיני סנה.

ג. מוצא הדקל כשהוא עם ענפיו.

ד. גזע הקנה שיוצאים ממנו דוקרנים רבים.

ה. חבילות קנים שאגידתם אינה עשויה אלא לצורך המכירה.

ו. צריפי ערבה קלועה.

ז. ענפים וזמורות של עצי פרי, המחוברים להם פירות.